

Beata Mrozowska

# Miejsce zakładów ubezpieczeń w III filarze zabezpieczenia emerytalnego (IKZE)

## 1. Wprowadzenie

Z dniem 1 stycznia 2012 r. wejdą w życie przepisy znowelizowanych ustaw, wprowadzonych do polskiego porządku prawnego na mocy ustawy z dnia 25 marca 2011 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych<sup>1</sup>. Dotyczą one zmian w systemie ubezpieczeń społecznych i regulują m.in. nowy rodzaj konta emerytalnego – **Indywidualne Konto Zabezpieczenia Emerytalnego (IKZE)**. IKZE będzie stanowić kolejną (po Indywidualnych Kontach Emerytalnych – IKE), dodatkową formę oszczędzania w ramach III filaru systemu zabezpieczenia emerytalnego.

Wprowadzenie dodatkowego zabezpieczenia emerytalnego – tzw. III filaru ubezpieczeń społecznych – było postulatem środowiska ubezpieczeniowego od wielu lat. Wielokrotnie podkreślano rolę uzupełniających oszczędności na okres niezdolności do pracy ze względu na wiek. Biorąc pod uwagę sytuację demograficzną, dodatkowe oszczędzanie na ten okres życia jest koniecznością i to szczególnie dla osób gorzej sytuowanych. Słuszna jest teza prof. Tadeusza Szumlicza: „*jeżeli państwo nie jest w stanie zapewnić odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa socjalnego, w tym przypadku dotyczącego zabezpieczenia emerytalnego, to nie powinno opodatkowywać wydatków ponoszonych przez gospodarstwa domowe w celu podniesienia tego poziomu*”<sup>2</sup>. Paradoksalnie jednak wprowadzenie dodatkowej instytucji trzeciofilarowej miało miejsce nie wyniku szerokich dyskusji społecznych, jako zwieńczenie wysiłków wielu środowisk postulujących zmianę polityki państwa w zakresie promowania i wspierania oszczędzania obywateli na okres emerytalny, lecz przy okazji wprowadzenia ograniczenia środków finansowych przekazywanych na II filar ubezpieczeń społecznych.

Wprowadzeniu zmian do systemu zabezpieczenia emerytalnego, przewidyjących m.in. drastyczne ograniczenie procentowe składek wpłacanych do tzw. II filaru ubezpieczeń społecznych, czyli Otwartych Funduszy Emerytalnych, towarzyszyły ogromne emocje. Podstawowym celem zmian proponowanych przez stronę rządową było ograniczenie tempa przyrostu państwowego

<sup>1</sup> Dz. U. Nr 75, poz. 398.

<sup>2</sup> T. Szumlicz, *Dodatkowe zabezpieczenie emerytalne – diagnoza i ubezpieczeniowy kierunek*, Wiadomości Ubezpieczeniowe 2010, nr 3.

długu publicznego przez zmniejszenie kosztów związanych z II filarem kapitałowym. Jak podnosili krytycy proponowanego i ostatecznie wprowadzonego rozwiązania, zmniejszenie wpłat na rzecz OFE oznacza zmniejszenie przyszłych emerytur. Zapewniano wprawdzie, że część składki emerytalnej przesunięta zostanie na nowo utworzone specjalne subkonto prowadzone przez ZUS i dzięki temu wysokość emerytur nie powinna ulec drastycznemu zmniejszeniu. Jako że argument ten nie brzmiał przekonująco, strona rządowa zdecydowała się na wprowadzenie ulg podatkowych, promujących gromadzenie oszczędności przez obywateli na okres emerytalny.

Utworzenie IKZE miało zatem stanowić niejako rekompensatę ograniczenia wpłat do OFE i niwelować skutki tego kroku dla przyszłych emerytów. Wprowadzenie zachęt podatkowych w celu promowania idei dobrowolnego oszczędzania na emeryturę ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia sobie przez obywateli dodatkowego dochodu po zakończeniu aktywności zawodowej oraz pomoże utrzymać po przejściu na emeryturę dotychczasową stopę życiową.

Oczywiście trudno w chwili obecnej orzec, czy system trójfilary, opierający się przecież na dobrowolności udziału ubezpieczonych, wraz ze swymi ograniczeniami rzeczywiście stanowić będzie dla obywateli istotną z ekonomicznego punktu widzenia formę oszczędzania na okres emerytury, zaś dla podmiotów finansowych szansę biznesową, wypełniającą niszę przychodową, rekompensującą niższe wpływy do OFE. Jeżeli zachęty podatkowe i dopuszczalne limity zaangażowania finansowego zostaną utrzymane na proponowanym przez rząd poziomie, IKZE okażą się raczej niszowe, jako że kwota spodziewanych świadczeń, jakie uzyskiwać będą przyszli emeryci, nie będzie wysoka. Zapewne znaczna część podatników skorzysta z ulgi podatkowej, a ponieważ będzie to produkt masowy, instytucje finansowe osiągną korzyści z posiadania w ofercie produktu IKZE. Jednak wypłaty, jakie otrzymywać będą przyszli emeryci będą miały raczej charakter symboliczny, niż stanowić realne zabezpieczenie emerytalne. Przyszłość i sukces IKZE zależy zatem od dalszych kroków ustawodawcy.

## **2. Definicja IKZE**

Zgodnie z definicją ustawową, zawartą w art. 2 pkt 1a ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego<sup>3</sup> – IKZE stanowi „*wyodrębniony zapis w rejestrze uczestników funduszu inwestycyjnego, wyodrębniony rachunek papierów wartościowych lub inny rachunek, na którym zapisywane są instrumenty finansowe niebędące papierami wartościowymi oraz rachunek pieniężny służący do obsługi takich rachunków w podmiocie prowadzącym działalność maklerską, lub wyodrębniony rachunek w ubezpieczeniowym funduszu kapitałowym, wyodrębniony rachunek bankowy w banku, wyodrębniony rachunek IKZE w dobrowolnym funduszu emerytalnym, prowadzony na zasa-*

<sup>3</sup> Dz. U. Nr 116, poz. 1205 z późn. zm.; dalej: ustawa o IKZE.

*dach określonych ustawą, a w zakresie w niej nieuregulowanym – na zasadach określonych w przepisach właściwych dla tych rachunków i rejestrów”.*

Oszczędzający będą mogli zawrzeć umowy o prowadzenie IKZE z następującymi instytucjami finansowymi:

- 1) funduszem inwestycyjnym;
- 2) dobrowolnym funduszem emerytalnym;
- 3) podmiotem prowadzącym działalność maklerską o świadczenie usług polegających na wykonywaniu zleceń nabycia lub zbycia instrumentów finansowych i prowadzenie rachunku papierów wartościowych oraz rachunku pieniężnego;
- 4) zakładem ubezpieczeń, prowadzącym działalność w dziale I ubezpieczenia na życie, ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym;
- 5) bankiem.

### 3. Wpłaty na IKZE

Ustawa o IKZE wprowadziła ograniczenia kwotowe dotyczące wpłat, jakie mogą być dokonywane w ramach IKZE. Zgodnie z art. 13a ustawy „**Wpłaty dokonywane na IKZE w roku kalendarzowym nie mogą przekroczyć kwoty odpowiadającej równowartości 4% podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie emerytalne, ustalonej dla oszczędzającego za rok poprzedni, nie więcej jednak niż 4% kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ogłoszonej na podstawie art. 19 ust. 10 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 z późn. zm.) na rok poprzedni. W przypadku, gdy kwota obliczona zgodnie z ust. 1 nie przekracza 4% równowartości 12-krotności minimalnego wynagrodzenia za pracę ogłaszanego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, w drodze obwieszczenia Prezesa Rady Ministrów, w terminie do dnia 15 września poprzedniego roku kalendarzowego, oszczędzający może dokonać w roku kalendarzowym wpłaty na IKZE do wysokości 4% równowartości 12-krotności minimalnego wynagrodzenia za pracę w poprzednim roku kalendarzowym”.**

W przypadku IKZE prowadzonego w ramach umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, **ograniczenie, o którym mowa powyżej, dotyczy części składki ubezpieczeniowej stanowiącej wpłatę na IKZE.**

### 4. IKZE jako produkt ubezpieczeniowy

Produkty, jakie zakłady ubezpieczeń mogą oferować jako spełniające wymogi uznania za IKZE, są to produkty, które mogą być **wyłącznie kwalifikowane jako ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym** (dział I ubezpieczenia na życie, grupa 3 załącznika do ustawy o działalności ubezpieczeniowej), przy czym, zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy o IKZE, **ubezpieczyciel nie może pokrywać kosztów ochrony ubezpieczeniowej z części składki ubezpieczeniowej, stanowiącej wpłatę na IKZE.**

Ustawodawca uregulował kwestię obciążenia zakładów ubezpieczeń kosztami produktów uznawanych za IKZE. Zgodnie z art. 29 ust. 2 ustawy o IKZE „z aktywów ubezpieczeniowego funduszu kapitałowego **ubezpieczyciel pobiera wyłącznie koszty związane z realizacją nabywania lub zbywania aktywów funduszu**, stanowiące równowartość opłat ponoszonych na rzecz osób trzecich, z których pośrednictwa zakład ubezpieczeń jest obowiązany korzystać na mocy odrębnych przepisów, i opłatę z tytułu zarządzania ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym”.

W zasadzie ponad podane informacje ustawodawca nie zawarł w ustawie dalszych wymagań co do cech samego produktu ubezpieczeniowego, jakich spełnienie powoduje uznanie gromadzonych środków za IKZE. Oczywiście uregulowane zostały kwestie dopuszczalnego zaangażowania finansowego przez oszczędzających obywateli, o czym dalej. Co więcej, biorąc pod uwagę zapisy ustawowe należy uznać, że reżim **IKZE funkcjonuje niezależnie od stosunku ubezpieczeniowego**. Świadczą o tym zapisy art. 29 ust. 3 ustawy o IKZE, zgodnie z którymi: „Po dokonaniu wypłaty transferowej strony umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, w ramach której było prowadzone IKE lub IKZE, mogą kontynuować tę umowę na zasadach w niej określonych. Dokonanie wypłaty transferowej nie może stanowić podstawy do wypowiedzenia przez zakład ubezpieczeń umowy ubezpieczenia na życie”.

Środki IKZE mogą być transferowane pomiędzy uznanymi sposobami gromadzenia oszczędności, co regulują przepisy art. 30 ustawy o IKZE: „W przypadku dokonania wypłaty transferowej do zakładu ubezpieczeń środki transferowane zasilają w całości rachunek oszczędzającego w ubezpieczeniowym funduszu kapitałowym”.

Gromadzenie środków na IKZE może być dokonywane w ramach więcej niż jednego funduszu kapitałowego. Sytuację taką regulują przepisy art. 31 ustawy o IKZE: „W przypadku, gdy środki oszczędzającego na IKZE są gromadzone w więcej niż jednym ubezpieczeniowym funduszu kapitałowym, zakład ubezpieczeń ma obowiązek wyodrębniania informacji o łącznej wartości wszystkich jednostek uczestnictwa posiadanych w zakładzie ubezpieczeń, nabytych z tytułu wpłat na IKZE”.

Wszystkie IKZE (tak, jak ma to obecnie miejsce w przypadku IKE), jak również operacje dokonywane na tych kontach, będą specjalnie oznakowane przez instytucje je prowadzące. Odrębne oznakowanie IKZE ma przede wszystkim uniemożliwić zakładanie kilku IKZE przez tę samą osobę, jak również uniemożliwić dokonywanie wpłat powyżej limitu określonego w ustawie.

### **5. Funkcjonowanie IKZE**

IKZE może być prowadzone na bazie istniejącej już umowy ubezpieczenia z funduszem kapitałowym lub też na bazie nowo zawieranej umowy ubezpieczenia. Oszczędzający może wykorzystać do gromadzenia środków na IKZE ubezpieczeniowy fundusz kapitałowy w ramach umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, zawartej przed dniem podpisania

umowy o prowadzenie IKZE, pod warunkiem że środki gromadzone na IKZE są odrębnie ewidencjonowane, a zakład ubezpieczeń gwarantuje możliwość dokonania wypłaty transferowej tych środków do innej instytucji finansowej, z uwzględnieniem zasad określonych w ustawie (art. 8 ust. 3 ustawy o IKZE). Wydaje się jednak, że nadanie środkom gromadzonym w ramach istniejącej umowy ubezpieczenia statusu IKZE nie będzie szeroko wykorzystywane. Uwarunkowania ekonomiczne, jakie zostały narzucone IKZE, zawierają wiele ograniczeń i limitów, co może w praktyce znacznie utrudniać zarządzanie tą formą gromadzenia środków. Przede wszystkim, do czasu zakończenia roku, za który można dokonać odpisu podatkowego, nie jest znana dokładnie kwota, jaka może być przeznaczona w ramach IKZE na gromadzenie środków. A ta okoliczność w sposób znaczący utrudnia administrowanie umową ubezpieczenia, w ramach której funkcjonuje IKZE. Stąd też preferowaną formą rozpoczęcia gromadzenia środków finansowych w ramach IKZE będzie zawieranie nowych umów.

Zgodnie z przepisami zawartymi w art. 7a ust. 1 ustawy o IKZE: *„Przed zawarciem umowy o prowadzenie IKZE osoba fizyczna składa oświadczenie, że: 1) nie gromadzi środków na IKZE w innej instytucji finansowej albo 2) gromadzi środki na IKZE w innej instytucji finansowej, podając równocześnie nazwę tej instytucji i potwierdzając, że dokona ona wypłaty transferowej.”*

Instytucja finansowa odbierająca oświadczenie o treści opisanej powyżej jest obowiązana pouczyć oszczędzającego, że w przypadku podania nieprawdy lub zatajenia prawdy, podlega on odpowiedzialności przewidzianej w art. 233 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. W oświadczeniu, o którym mowa w ust. 1, oszczędzający potwierdza, że został pouczony o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

Umowa z zakładem ubezpieczeń o prowadzenie IKZE określa w szczególności:

- 1) oznaczenie IKZE umożliwiające jego identyfikację;
- 2) sposób oznaczenia dyspozycji dotyczących środków gromadzonych na IKZE;
- 3) sposób postępowania instytucji finansowej w przypadku, gdy suma wpłat dokonanych przez oszczędzającego na IKZE w danym roku kalendarzowym przekroczy maksymalną wysokość wpłat ustaloną na podstawie przepisów ustawy;
- 4) zakres, częstotliwość i formę informowania oszczędzającego o środkach zgromadzonych na IKZE;
- 5) koszty i opłaty obciążające oszczędzającego w związku z prowadzeniem IKZE, w zakresie nieuregulowanym przepisami;
- 6) okres wypowiedzenia umowy;
- 7) termin dokonania wypłaty, wypłaty transferowej, częściowego zwrotu oraz zwrotu;
- 8) warunki wypłaty w ratach, w tym liczbę rat w przypadku dokonywania wypłaty w ratach;
- 9) sposób postępowania z pożytkami z papierów wartościowych zgromadzonych na IKZE oszczędzającego;

- 10) określenie zasad, na jakich zakład ubezpieczeń wyodrębnia z płaconej składki część przeznaczoną na rachunek IKZE w ubezpieczeniowym funduszu kapitałowym oraz wskazuje cel, na który przeznaczona jest pozostała część składki ubezpieczeniowej;
- 11) określenie, jaka część składki jest potrącana na cel, o którym mowa w punkcie powyżej, i nie jest przekazywana na wyodrębniony rachunek w ubezpieczeniowym funduszu kapitałowym.

Po przyjęciu oświadczenia, zakład ubezpieczeń wydaje oszczędzającemu na IKZE **potwierdzenie zawarcia umowy o prowadzenie IKZE**. Takie potwierdzenie powinno zawierać dane osobowe oszczędzającego oraz nazwę instytucji finansowej, z którą oszczędzający zawarł umowę, oraz numer rachunku, na który należy dokonać wypłaty transferowej.

W przypadku zakładów ubezpieczeń, zgodnie z art. 12 ustawy o IKZE, zasady prowadzenia IKZE oraz tryb i warunki zawarcia oraz **rozwiązania umowy o prowadzenie IKZE** określają ogólne warunki ubezpieczenia oraz regulaminy ubezpieczeniowych funduszy kapitałowych.

Zakład ubezpieczeń dokonuje **rejestracji środków** gromadzonych przez oszczędzającego na IKZE na wyodrębnionym rachunku w ubezpieczeniowym funduszu kapitałowym (zgodnie z dyspozycją art. 19 ustawy o IKZE). Podczas prowadzenia IKZE zakład ubezpieczeń będzie miał także obowiązek:

- 1) oznakowywania w sposób umożliwiający ich identyfikację wszystkich dyspozycji oszczędzającego dotyczących środków gromadzonych na IKZE;
- 2) rejestrowania wszystkich operacji na IKZE, które zostały dokonane w okresie, w którym instytucja ta prowadziła IKZE;
- 3) w razie złożenia przez oszczędzającego dyspozycji wypłaty transferowej do innej instytucji finansowej albo do programu emerytalnego, dotychczasowa instytucja finansowa przekazuje tej instytucji finansowej albo zarządzającemu, wraz z dokonaniem wypłaty transferowej, następujące informacje:
  - a) dane osobowe oszczędzającego;
  - b) o dacie pierwszej wypłaty albo o dacie przyjęcia pierwszej wypłaty transferowej, w zależności od tego, które ze zdarzeń nastąpiło wcześniej;
  - c) o sumie wpłat w każdym roku kalendarzowym oraz nazwę instytucji finansowej przyjmującej wpłatę;
  - d) o wysokości i datach wypłat transferowych przyjętych na IKZE oszczędzającego oraz o nazwie instytucji finansowej lub o danych zarządzającego i o danych pracodawcy prowadzącego program emerytalny, w rozumieniu przepisów o pracowniczych programach emerytalnych, dokonujących tych wypłat;
  - e) o wysokości i datach dokonywanych wypłat transferowych, a w przypadku transferu papierów wartościowych lub środków pieniężnych zgromadzonych w podmiocie prowadzącym działalność maklerską – również o rodzaju i ilości tych papierów oraz o nazwie instytucji finansowej albo o danych zarządzającego i o danych pracodawcy prowadzącego program emerytalny, do których dokonywana jest wypłata transferowa;

- f) o wysokości i datach częściowych zwrotów oraz o nazwie instytucji finansowej dokonującej częściowego zwrotu;
- g) o aktualnej wartości środków pochodzących z wpłat na IKZE;
- h) o sumie wpłaconych składek podstawowych, w przypadku, gdy na IKZE oszczędzającego dokonano wypłaty transferowej z programu emerytalnego.

W umowie o prowadzenie IKZE **oszczędzający może wskazać jedną lub więcej osób, którym zostaną wypłacone środki zgromadzone na IKZE w przypadku jego śmierci**. Wskazanie to może być w każdym czasie zmienione. Jeżeli oszczędzający wskazał kilka osób uprawnionych do otrzymania środków po jego śmierci, a nie oznaczył ich udziału w tych środkach lub suma oznaczonych udziałów nie jest równa 1, uważa się, że udziały tych osób są równe. Wskazanie osoby uprawnionej do otrzymania środków po śmierci oszczędzającego staje się bezskuteczne, jeżeli osoba ta zmarła przed śmiercią oszczędzającego. W takim przypadku udział, który był przeznaczony dla zmarłego, przypada w częściach równych pozostałym osobom wskazanym, chyba że oszczędzający zadysponuje tym udziałem w inny sposób.

Gdy umowa o prowadzenie IKZE została zawarta z zakładem ubezpieczeń, zgromadzone środki nie wchodzą do spadku. W takim przypadku stosuje się odpowiednio art. 831 i 832 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny<sup>4</sup>.

**Wypłata środków zgromadzonych na IKZE może być dokonana jednorazowo lub w ratach**, w zależności od wniosku oszczędzającego albo osoby uprawnionej. W przypadku wypłaty w ratach środki są wypłacane przez instytucje finansowe prowadzące IKZE, zgodnie z regulacjami dotyczącymi działania tych instytucji. Wypłata w ratach środków zgromadzonych przez oszczędzającego następuje przez okres co najmniej 10 lat. Jeżeli wpłaty na IKZE były dokonywane przez mniej niż 10 lat, wypłata w ratach może być rozłożona na okres równy okresowi, w jakim dokonywane były wpłaty.

Zgodnie z art. 34a ust. 1 ustawy o IKZE, wypłata środków zgromadzonych na IKZE następuje wyłącznie:

---

<sup>4</sup> „Art. 831. § 1. Ubezpieczający może wskazać jedną lub więcej osób uprawnionych do otrzymania sumy ubezpieczenia w razie śmierci osoby ubezpieczonej; może również zawrzeć umowę ubezpieczenia na okaziciela. Ubezpieczający może każde z tych zastrzeżeń zmienić lub odwołać w każdym czasie.

§ 1<sup>1</sup>. W razie zawarcia umowy ubezpieczenia na cudzy rachunek do wykonywania uprawnień, o których mowa w paragrafie poprzedzającym, konieczna jest uprzednia zgoda ubezpieczonego; umowa lub ogólne warunki ubezpieczenia mogą przewidywać, że uprawnienia te ubezpieczony może wykonywać samodzielnie.

§ 2. Jeżeli wskazano kilka osób uprawnionych do otrzymania sumy ubezpieczenia, a nie oznaczono udziału każdej z nich w tej sumie, ich udziały są równe.

§ 3. Suma ubezpieczenia przypadająca uprawnionemu nie należy do spadku po ubezpieczonym.

Art. 832. § 1. Wskazanie uprawnionego do otrzymania sumy ubezpieczenia staje się bezskuteczne, jeżeli uprawniony zmarł przed śmiercią ubezpieczonego albo jeżeli umyślnie przyczynił się do jego śmierci.

§ 2. Jeżeli w chwili śmierci ubezpieczonego nie ma osoby uprawnionej do otrzymania sumy ubezpieczenia, suma ta przypada najbliższej rodzinie ubezpieczonego w kolejności ustalonej w ogólnych warunkach ubezpieczenia, chyba że umówiono się inaczej”.

- 1) na wniosek oszczędzającego, po osiągnięciu przez niego wieku 65 lat oraz pod warunkiem dokonywania wpłat na IKZE co najmniej w 5 latach kalendarzowych;
- 2) w przypadku śmierci oszczędzającego – na wniosek osoby uprawnionej.  
Wypłata jednorazowa oraz pierwsza rata w przypadku wypłaty w ratach powinny być dokonane w terminie nie dłuższym niż 14 dni od dnia:
  - 1) złożenia przez oszczędzającego wniosku o dokonanie wypłaty;
  - 2) złożenia przez osobę uprawnioną wniosku o dokonanie wypłaty oraz przedłożenia:
    - a) aktu zgonu oszczędzającego i dokumentu stwierdzającego tożsamość osoby uprawnionej albo
    - b) prawomocnego postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku oraz zgodnego oświadczenia wszystkich spadkobierców o sposobie podziału środków zgromadzonych przez oszczędzającego bądź prawomocnego postanowienia sądu o dziale spadku oraz dokumentów stwierdzających tożsamość spadkobierców, chyba że oszczędzający albo osoby uprawnione zażądają wypłaty w terminie.

Należy nadmienić, że **oszczędzający, który dokonał wypłaty jednorazowej albo wypłaty pierwszej raty, nie może ponownie rozpocząć gromadzenia oszczędności na IKZE**. Ponadto oszczędzający nie może dokonywać wpłat na IKZE, jeżeli została dokonana wypłata pierwszej raty.

Oszczędzający w trakcie okresu gromadzenia środków finansowych mogą dokonać zmiany podmiotu, który prowadzi IKZE lub też zmiany sposobu gromadzenia środków, czyli wypłaty transferowej. **Wypłata transferowa** polega na:

- 1) przeniesieniu środków zgromadzonych przez oszczędzającego na IKZE do innej instytucji finansowej prowadzącej IKZE;
- 2) przeniesieniu środków zgromadzonych na IKZE z IKZE zmarłego na IKZE osoby uprawnionej;
- 3) jednoczesnym odkupieniu jednostek uczestnictwa w jednym funduszu inwestycyjnym i nabyciu jednostek uczestnictwa w innym funduszu zarządzanym przez to samo towarzystwo za środki pieniężne uzyskane z odkupienia jednostek uczestnictwa (konwersja), pod warunkiem, że jednostki odkupowane, jak i nabywane są rejestrowane na IKZE oszczędzającego.

Przedmiotem wypłaty transferowej może być wyłącznie całość środków zgromadzonych na IKZE, z wyłączeniem przypadku, gdy oszczędzający dokonuje wypłaty transferowej pomiędzy funduszami inwestycyjnymi zarządzanymi przez to samo towarzystwo, oraz sytuacji, kiedy została otwarta likwidacja instytucji finansowej lub ogłoszona jej upadłość. Z chwilą przekazania środków umowa o prowadzenie IKZE zawarta z instytucją finansową dokonującą wypłaty transferowej ulega rozwiązaniu.

Możliwe jest także wycofanie całości środków zgromadzonych na IKZE, jeżeli nie zachodzą przesłanki wypłaty bądź wypłaty transferowej – operacja taka nazwana jest **zwrotem**. Zgodnie z art. 37 ust. 1 ustawy o IKZE, zwrot środków zgromadzonych na IKE lub IKZE następuje w razie wypowiedzenia umowy



o prowadzenie IKE lub IKZE przez którąkolwiek ze stron, jeżeli nie zachodzą przesłanki do wypłaty lub wypłaty transferowej.

Na równi ze zwrotem, w tym także do celów podatkowych, traktowane jest pozostawienie środków zgromadzonych na IKZE na rachunku oszczędzającego, jeżeli umowa o prowadzenie IKZE wygasła, a nie zachodzą przesłanki do wypłaty lub wypłaty transferowej.

### 6. Regulacje podatkowe

Podstawową zachętą do gromadzenia środków na IKZE są oczywiście zachęty podatkowe. Możliwość **zmniejszenia podstawy opodatkowania** o kwotę wpłaconą w roku podatkowym na IKZE wynikać będzie z pkt 2b dodanego w art. 26 ust. 1 w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych<sup>5</sup>. Przepis ten umożliwi przy obliczaniu dochodu podatnika **odliczenie od osiągniętego w danym roku podatkowym przychodu kwot wpłat na IKZE do wysokości określonej w przepisach ustawy o IKZE**. Z odliczenia tego będą mogli skorzystać również osoby prowadzące działalność gospodarczą opodatkowaną jednolitą 19% stawką podatku dochodowego.

Środki zgromadzone przez oszczędzającego po zakończeniu umowy mogą być wypłacone jednorazowo lub w ratach. Opodatkowanie jednorazowej wypłaty obniża jej opłacalność, co jest zgodne z intencją ustawodawcy, aby gromadzone dodatkowo środki przeznaczone były na zakup świadczenia emerytalnego.

**W przypadku wypłaty jednorazowej oszczędzający wykaże kwotę wypłaty z IKZE** – na podstawie informacji otrzymanej z instytucji dokonującej wypłaty – **w zeznaniu składanym za rok, w którym tę wypłatę otrzymał**. W przypadku takiej wypłaty środków zgromadzonych na IKZE, na wniosek oszczędzającego, instytucja finansowa nie będzie pobierała zaliczki na podatek dochodowy, lecz jest obowiązana w terminie do końca lutego po upływie roku podatkowego, przekazać podatnikowi oraz urzędowi skarbowemu informacje sporządzone według ustalonego wzoru. Natomiast przy wypłacie w ratach podatek będzie pobierany w formie zaliczek przez płatnika (instytucję finansową).

Przepisy ustawy o indywidualnych kontaktach emerytalnych, dotyczące funkcjonowania IKZE co do zasady nie przewidują w okresie oszczędzania wypłaty środków zgromadzonych na tym koncie. Stąd przyjęto, że **opodatkowaniu będzie podlegał zwrot całkowity z IKZE, wypłata z tego konta po zakończeniu okresu oszczędzania oraz wypłata środków zgromadzonych przez oszczędzającego na IKZE na rzecz osoby uprawnionej na wypadek śmierci oszczędzającego**. Zmiany w tym zakresie polegały na uzupełnieniu katalogu przychodów z innych źródeł wymienionych w art. 20 ustawy o PIT. Zwolniono natomiast z opodatkowania wypłaty transferowe środków zgromadzonych przez oszczędzającego między instytucjami prowadzącymi IKZE oraz wypłaty transferowe dokonane na IKZE osoby uprawnionej na wypadek śmierci oszczędzającego (dodanie w art. 21 ust. 1 ustawy o PIT – pkt 58b).

---

<sup>5</sup> Tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 51, poz. 307 z późn. zm.; dalej: ustawa o PIT.

### **7. Podsumowanie**

Zmiany w systemie zabezpieczenia emerytalnego były wprowadzone szybko i pod presją bieżącej polityki finansowej państwa. Powołanie IKZE może stanowić interesującą propozycję oszczędzania, jednakże niezbędne są dalsze zmiany ustawowe, aby forma ta mogła stanowić źródło realnego dochodu dla przyszłych emerytów, w szczególności, aby wypłaty, jakie po zakończeniu okresu aktywności zawodowej otrzymywać będzie przyszły emeryt, miały wymiar ekonomiczny.

W obecnym kształcie ustawa o IKZE określa m.in. maksymalne i minimalne składki, jakie mogą być wpłacane na IKZE. Opierając się na aktualnym stanie prawnym i ekonomicznym maksymalna kwota składki rocznej na IKZE to ok. 4000 zł (obliczanej jako 4% od 30-krotności prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, co za rok 2011 stanowi kwotę 100 770 zł). Natomiast kwota minimalna składki na IKZE to rocznie ok. 1400 zł, przy czym jest to zwykle kwota, jaką płacić będą osoby samozatrudnione, prowadzące działalność gospodarczą itp. Zatem dla tych osób, które w sensie ekonomicznym w obecnym systemie zabezpieczenia emerytalnego nie mają szans na zastąpienie dochodów, IKZE nie może stanowić uzupełniającego sposobu na gromadzenie środków finansowych na okres emerytalny. Konieczne jest więc wprowadzenie do systemu takich zmian, aby zachęty podatkowe i w rezultacie otrzymywane świadczenia miały poziom realny.

Kolejną kwestią, niejako drugoplanową, są sprawy administracyjne. Przy przyjętej konstrukcji kwoty wpłat na IKZE będą wiadome dopiero po zakończeniu roku podatkowego. A zatem zarówno wpłacający, jak i instytucje podatkowe będą musiały zmierzyć się z problemem należytego administrowania nadpłatami lub niedopłatami. Powiązanie kwoty na IKZE z wysokością podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe korzystniej byłoby zastąpić ustaleniem kwoty maksymalnej, do jakiej oszczędzający mogą dokonywać wpłat, aby być objęci ulgami podatkowymi. ■

### **Insurance Place in the Third Pillar Pension Provision (IKZE)**

The present article discusses the introduction of a new pension institution – the Individual Retirement Account (IKZE). The new regulation will come into force on 1 January 2012 under the Act of 25 March 2011 amending laws related to the operation of social security system (Dz.U. of 8 April 2011 No 75, item 398). The IKZE is another additional form of savings in the third pillar pension system (after the Individual Pension Account – ‘IRA’). In the article the author presents the operation of IKZE from the standpoint of insurance companies - the institutions authorized to offer this form of pension provision under the new regulations.

The following issues have been discussed in detail, namely the definition of the Individual Retirement Account, payments for IKZE, its operation and tax exemptions, which give preferential treatment to this form of saving. Besides, the article describes the features of an insurance product which a life insurance contract with a capital fund must comply with in order to be considered as IKZE. In the summary, the practical issues have been emphasized, such as the economic importance of IKZE in case there are no further legislative steps to strengthen this form of retirement savings.